

EGY SZENTÉLETŰ SZEMORVOS EMLÉKEZETE (BATTHYÁNY - STRATTMANN LÁSZLÓ, 1870–1931)

A magyar főúri családok történetében tallózva a Széchenyiek, Zrínyiek, Rákócziak (a sor folytatható) mellett különleges szerepet játszott a Batthyány-familia, amely számát tekintve a legtöbb kiválóságot adta az országnak. A lexikonok 22 Batthyány nevet sorolnak fel, megelőzve ezzel főleg az Erdély történetébe mélyen befolyásoló legnépesebb dinasztiát, a 19 lexikon címszavat adó Telekieteket.

Eme nemes család prominensei között akadt esztergomi várkapitány (a 14. század végén), törökverő hős, Batthyány Boldizsár, aki az európai botanika történetébe is beírta nevét.

Németújvári udvarában dolgozott a kor legnagyobb növénytan tudósa, a németalföldi orvos Carolus Clusius, itt született az első gombaatlász, s a spórás növények magyar neveit maga a kardforgató gróf szignálta a kézzel színezett illusztrációk alá.

A tudománykedvelés a család ezeréves történetén végigkövethető. Hogy róluk a kép még árnyaltabb legyen, Boldizsár úr a katolikus császárváros tőszomszédságában, mert protestáns lenni, miként le származottja: Batthyány Ferenc, akinek 1612-14 között zsoldár Szenczi Molnár Albert volt az udvari prédikátora, valamint a németújvári udvarban készült a 16. század végén Méliusz Juhász Herbariuma után a második magyar nyelvű gyógyfüveskönyv, Beythe András református pap tollából.

Ám akadt egy másik törökverő is, Batthyány Ádám személyében (1610-1659), aki 1630-ban Pázmány Péter hatására katolizált, s így a 18. század második felében a családból már két pápista főpappal is találkozunk. Az egyik Batthyány Ignác, 1780-98 között erdélyi püspök és Batthyány József, 1778-tól 1779-ig esztergomi hercegprímás, Mária Terézia híve, valamint nagy művészeti mecénás.

E nagy történelmi névről mégis elsősorban Batthyány Lajos, az első felelős magyar kormány vértanú miniszterelnöke jut eszünkbe. Őt méltatni most nem feladatunk. Batthyány Kázmér szintén külön ismertetést érdemelne, hiszen az ő birtokán születtek az első uradalmi óvodák és iskolák. Rohonci könyvtárát a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta, Kossuth feltétlen híveként évjáradékot biztosított a koszorús költő Vörösmarty Mihálynak, kései orvos rokona valószínűleg tőle örökölte mai kifejezéssel a szociális érzékenységet.

E hosszúra kerekedett történelmi bevezető nélkül nehezen lehetne megérteni annak az áldásos tevékenységű szemorvosnak összetett személyiségét, akit Batthyány-Strattmann László néven illik ismernünk és tisztelnünk. Az 1870 október 28-án Dunakiliti községben (azóta sajnos már másról nevezetes) született László anyai ágon szintén Batthyány ivadék. A németújvári ágból származik, s a család legjellemzőbb tulajdonságai: a tudományok iránti fogékonyság plusz mecénás hajlam, a szociális érzékenység, az elmélyült vallásosság, valamint a katonai vitézség közül egyedül ez utóbbit nem örökölte.

Az előző hármat viszont fokozott mértékben. Bár középiskolában csapnivalóan, pontosabban kicsapnivalóan rossz diák volt, érettségi idején egy csapásra megkomolyodott.

Maturátusa után a bécsi egyetemre iratkozott, ahol apai kívánságra előbb gazdaságtanból, majd saját hajlamának engedve kémiából, végül mindenki megrökönyödésére az orvostudományból szerzett doktorátust. Kivételes manualitása miatt elsősorban a műtéti szakmák érdekelték, azon belül is a sebészet, mert Bécs akkor Billroth, majd Eiselsbert korszakos tevékenysége révén a chirurgia Mekkája volt.

Sajnos korán jelentkeztek hyperthyreosisos tünetei (minden képen szembetűnő az exophthalmusa), ezért kevésbé terhelő kisszakmát választott.

Így kötött ki a szemészeti, amelyben a bécsi Artl-Fuchs iskola ugyancsak kiválóan bizonyult.

Még medikus, amikor 1898-ban a köpcsényi birtokán ambulatóriumot létesített, s ingyen kezelte a környékről odaseregülő szegény betegeket. A diploma megszerzése (1900) után a kastély közelében egy 24 ágyas, igen korszerűen felszerelt kórházat létesített és működtetett a saját költségén. Közben a csillagásztól a fogpasztagyártásig sokmindennel foglalkozott. Még az ambulancia létesítése évében feleségül vette Coreth Mária Terézia grófnőt, házasságukból 14 gyermek született.

Az erős egyéniséget sugárzó grófnő nemcsak házastársnak, de kitűnő és nagy munkabírásu segítő társnak is bizonyult. Köpcsényi kórházában egy orvost alkalmazott, 1906-tól a szemspecialista képesítés megszerzése után átvette a vezetést. Hírneve egyre nőtt, naponta 80-100 beteget látott el, főleg szegényeket és természetesen ingyen. Ehhez nemes szívéen kívül azonban az óriási birtok jövedelme is kellett. Az első világháború kitörése évében feladata megháromszorozódott. Egyrészt a Strattmann-ág kihalása révén a hercegi címmel megörökölte a körmendi birtokot, másrészt a községi körorvos katonai bevonulása után az ő munkája is reáharult, továbbá a hadisérültek megszaporodtával nőtt a magánkórházban ellátandók száma.

A háború alatt, s ezt mindenki elismerte, a herceg-orvos emberfeletti munkát végzett. Ám az oftalmológia korifeusai sem a különcöt látták benne. Grósz Emil és Csapodi István szemésztanártól az amerikai Posey professzor is a szakma legjobbjai nagy elismeréssel nyilatkoztak műtéti technikájáról és eredményeiről, különösen a hályogeltávolítás terén. Csodálatosan tudta az idegentestet kiszedni.

E sorok írója is találkozott egy régi esztergomi gépésszel, akinek szaru-hártyájából a főúr doktor szedte ki a vasreszeléket. Az utókezelésre szánt kenőcs receptjét ereklyeként nyújtotta át. Köpcsényi ténykedésére nemcsak a környék szegény népe (mert bizony trachoma akkor még bejelentésre kötelezett népbetegség volt), de az Akadémia is felfigyelt.

1915-ben igazgatósági, 1917-ben rendes tagjai sorába választotta, ajánlói között ott volt pl. Eötvös Lóránd. Jogosultságát senki nem vitatta, legfeljebb az utókor azzal egészíthetné ki: azt bizony Blaskovics, ifj. Imre József és Kettesy is megérdemelte volna.

Trianon többszörös csapásként érte az orvos-herceget. Egyrészt Bécsbe menekült népes családja csaknem éhenhalt, másrészt Köpcsényt Ausztriához csatolták. A szegények és a szegények orvosa szerencséjére azonban a háború kitörésekor körmendi birtokán szintén szemkórházat létesített, a legmodernebb bécsi felszereléssel. Egy semleges ország derék orvosa, a svéd Lindholm doktor volt segítségére és természetesen az irgalmatlanul sokat dolgozó irgalmas nővérek.

A háború után sem szakadt el köpcsényi betegeitől, időnként átjárt operálni, fő tevékenységének színhelye azonban a magyarországi Körmend lett.

Mint említettük, kórházi felszereltsége, szakkönyvtára és folyóirattára, valamint műtéti eredményessége klinikai szintet képviselt.

Ő kezdeményezte Vas vármegyében a körmendi TBC Gondozó megszervezését, továbbá a Pirquet-

féle specifikus bőrreakció alkalmazását a fertőzöttség korai felismerésére. Kivételes érdeklődést tanúsított a technikai újdonságok iránt.

Három automobilt tartott, hogy Köpcsény és Körmend között direkt kapcsolat maradjon, és idejében érjen el a betegekhez. Szüléshez mindig elkísérte a bábaasszony szerepét vállaló grófnő. Vezető és autószerelő iskolát szervezett a technika századának elején. Övé volt az első vidéki röntgen-készülék, sterilizáló apparátusát Chicagóból hozatta, ám a mezőgazdaságban is gondoskodott a gépesítésről. Közben nevelte az orgonasípként sorakozó gyerekeit, s az ember utólag csak ámul, hogyan juthatott mindenre ideje.

Hiszen az akadémiai üléseken is mindig pontosan megjelent, a hazai és külföldi szemész hírességekkel állandó levelezési kapcsolatot tartott fenn. Betegeiről pontos, mintaszerű kimutatás készült, s akkor még nem szóltunk az intenzív vallásos élet időigényes kötelezettségeiről, amely kívül esik illetékességünk koncentrikus körein. A sors még 10 esztendő t adott neki és általa a betegeinek.

A bécsi Lów szanatóriumban hunyt el 1931. január 28-án. Nem túlzás azt állítani: az egész ország gyászolta. Az Orvosi Hetilap kolumnájában Vámosy professzor búcsúztatta a példamutató és nagyszerű kollégát. Halála után nem feledték, egymás után jelentek meg róla a méltató életrajzok.

Majd amikor hazájában nem volt tanácsos tisztelni egy klerikális főurat, a helytörténészek és a burgenlandi magyarok tartották ébren emlékét. Az elmúlt években itthon is egyre több könyv jelenik meg róla. Nyugodtan állítható: Semmelweis óta nincs egyetlen magyar orvosnak sem ekkora bibliográfiai repertórium.

Halálának 50. évfordulóján jelent meg egy csodálatos dokumentumgyűjtemény, melyet Puskely Mária állított össze és a kitűnő esztergomi bibliográfus Beke Margit lektorált.

Ha csalódunk embertársainkban, vegyük elő ezt a kötetet, s belelapozva biztosan újra hinni kezdünk.

[Szállási Árpád dr.]